



## Всесвітня історія

УДК 94:282:327(322) DOI: 10.26661/swfh-2018-50-051

### Історична традиційність і сучасні моделі Римсько-католицької церкви: інституціоналізація та політико-дипломатичні реалії Італії

**В.Г. Ціватий**

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,  
tsivatyi@gmail.com*

**Ключові слова:**

зовнішня політика, дипломатія, модель дипломатії, інституціоналізація, католицька церква, моделі церкви, історія церкви, історія папства, Італія.

У статті проаналізовано та систематизовано діяльність католицької церкви в контексті реалізації народної дипломатії, як форми політико-дипломатичного діалогу в історичній ретроспективі та в сучасному світі. Акцентовано увагу на розгляді основних «моделей церкви» у сучасній Італії, їх своєрідності, ролі в суспільно-політичному та політико-дипломатичному житті держави. Особливу увагу приділено інституційним змінам церкви як в умовах нових викликів і загроз глобалізації й постмодернізму, так і у свідомості мирян, зокрема після Другого Ватиканського собору (1962-1965рр.). Охарактеризовано на прикладі Італії особливості та форми реалізації неофіційної дипломатії католицької церкви (народної дипломатії католицької церкви) у сучасних міжнародних відносинах і визначено роль неофіційної дипломатії у врегулюванні міждержавних конфліктів. У статті розглядаються історична традиційність (від Середніх віків і раннього Нового часу) та основні моделі церкви в сучасній Італії, їх різноманіття, роль у суспільному житті держави, внесок у збереження інституту церкви й християнських цінностей в умовах глобалізації та поліцентричності світоустрою й постмодерну.

---

### Historical tradition and Modern Models of the Roman Catholic Church: the Institutionalization of Political and Diplomatic Realities of Italy

**V. Tsivatyi**

*Taras Shevchenko National University of Kyiv*

**Key words:**

foreign policy, diplomacy, diplomacy model, institutionalization, the Catholic Church, church models, church history, the history of the Pope, Italy.

At the article is analyzed and systematized the activities of the Catholic Church in the context of realizing of public diplomacy as a form of political and diplomatic dialogue in the historical retrospect and in the modern world. The attention on consideration basic «models of church» in modern Italy, its peculiarity, role in political and politico-diplomatic life of the country. Particular attention was paid to the institutional changes of church in the conditions of new challenges and threats of globalization and post-modernism, and in the minds of the laity, especially after the II Vatican Council (1962-1965). Characterized by the example of Italy, features and forms of implementation unofficial diplomacy of the Catholic Church (public diplomacy of the Catholic Church) in contemporary international relations and the role of unofficial diplomacy in resolving of international conflicts. The article considers the basic «models of Church,» their particular role in the social life of contemporary Italy, contribution into the preservation of Christian values in the context of globalization and postmodernism. Particular attention is paid to rethinking the place of laity in the institute of Church after the Second Vatican Council.

Fundamental changes historical areas and political picture of the world in the emerging polycentric world requires from contemporary and modern approach to conceptualize the church - civilization. During the long history of government has always tried to fully subordinate activities of the church his political interests. As in modern Italy, and in Italy, historic in its distant past quite diverse manifestations of «sacred» and models of churches (from the Middle Ages and Early Modern Times to the Present).

Кардинальні зміни історичних ареалів та політичної картини світу в умовах формування поліцентричного світу вимагають від сучасників і нового підходу до теоретичного осмислення церкви – цивілізаційного. Протягом багатовікової історії (від часів Середньовіччя й раннього Нового часу до сьогодення) влада завжди намагалася всіляко підпорядковувати діяльність церкви своїм політичним інтересам. Цим і обумовлюється актуальність даного дослідження. Поставлена проблема потребує детального дослідження, оскільки спеціальні розвідки у вітчизняній історіографії відсутні, а в зарубіжній історіографії дане питання досліджується лише за поглибленням окремих аспектів й методологічного інструментарію.

Як у сучасній Італії, так і в Італії історичній, в її далекому минулому достатньо різнобічних проявів «сакрального», будь то індивідуальні релігійні чи магічні практики, теософія, езотерика, релігії Азії, язичницькі культури чи рух Нью Ейдж.

Позиція католицької церкви однозначна: подібні вчення «дають на мить відчуття блаженства нескінченного і забути гіркоту кінцевого», але в підсумку призводять до знищення християнства як такого [1].

Однак, що ж протиставляють церковні ієрархи новим духовним практикам? Нерідко можливо почути таку відповідь: нову модель церкви.

Окрім традиційних, історично сформованих віками інструментів папської дипломатії, існують й інші, які вирізняють Святий Престол серед інших суб'єктів міжнародних відносин.

«Народну дипломатію» сьогодні здійснюють численні групи віруючих, які об'єднуються в так звані «католицькі спільноти» – «Опус Деї», «Святого Егідія», «Нові катакумени», «Картітас», котрі хоча й різняться за методами роботи та підходу до проблем, все таки здатні мобілізувати значні католицькі маси для вирішення важливих міжнародних питань, актуальних питань зовнішньої політики і дипломатії.

Із впровадженням реформістської моделі церковно-державних відносин Святий Престол змінив форми втручання у внутрішньополітичне і соціальне життя держави. Відповідно до норм

внутрішньоцерковних документів та соціальної доктрини Церкви священнослужителі не мають права безпосередньо брати активну участь у політичному житті суспільства. Зокрема, Кодекс канонічного права стверджує, що «духовним особам забороняється займати публічні посади, що передбачають участь у здійсненні цивільної влади» (к. 285) [2, с. 141-142].

Водночас, Святий Престол закликає мирян до активної участі в політиці й дипломатії, які мають індивідуально або об'єднано вступати в різні суспільно-політичні та політико-дипломатичні інституції, на кшталт рухів, партій, профспілок, і захищати інтереси Католицької Церкви і християнство взагалі.

Другий Ватиканський Собор (1962-1965) безпосереднім чином сприяв утіленню в життя поняття «апостольство мирян» («apostolatus laicorum») і визначив обов'язкову участь віруючих католиків-мирян у житті суспільства для того, щоб «насичувати і вдосконалювати порядок поточних справ євангельським духом» (§ 2 к. 225). Саме поняття «апостольство мирян» з'явилося в другій половині XIX ст., коли були створені об'єднання мирян, головним чином у робочому середовищі, які намагалися з позицій католицького віровчення подолати соціальні суперечності.

Доктрина, в якій регламентуються цілі і задачі апостольства мирян, форми і методи їхньої діяльності, інструментарій інституцій, розкривається в документах Другого Ватиканського Собору і Декреті «Apostolicam actuositatem» («Апостольство мирян»), Декреті «Ad gentes divinitus» («Про місіонерську діяльність Церкви», 2-3, 15-16, 21, 41), Конституції «Lumen gentium» («Про Церкву, 31, 33-35), енцикліках і промовах понтифіків. Серед останніх слід виділити енцикліку Іоанна XXIII «Mater et Magistra» від 15 травня 1961 р.; апостольське звернення Павла VI про євангелізацію сучасного світу («Evangelii nuntiandi») від 8 грудня 1975 р.; апостольське звернення Іоанна Павла II про покликання і місію мирян у Церкві і у світі від 30 грудня 1988 р. («Cristefideles laici»). Правові норми, які регулюють діяльність «католицького руху», визначені в Кодексі канонічного права 1983 р. (канони 225-230, 298, 327).

Декрет Другого Ватиканського Собору «Про апостольство мирян», який був поставлений на обговорення на третій сесії Собору й прийнятий 18 листопада 1965 року, зазначає, що «католики компетентні в політиці й дипломатії, та укріплені, як подобає, у вірі і в християнському вченні, не повинні відмовлятися від управління суспільними справами, оскільки хорошим управлінням вони можуть сприяти спільному благу і одночасно підготувати шлях Євангелію» (п. 14) [3].

Говорячи богословською мовою, Декрет був покликаний оживити діяльність Народу Божого, оскільки зростання народонаселення, науково-технічний прогрес вимагали від мирян більш напруженого і широкого апостольства. У документі також стверджується, що в наш час Церква очікує від мирян ревного служіння, значення якого стає дедалі більшим в умовах диференціації різних сфер людського буття. Метою апостольства мирян має бути «пошук Царства Божого шляхом ведення мирських справ».

У Декреті також значаться такі завдання для католиків-мирян: приймати участь у роз'ясненні, захисті і вірному застосуванні християнських принципів у вирішенні сучасних проблем; підтримувати справи милосердя і починання з соціальної допомоги у співпраці з усіма людьми доброї волі (п. 5-8).

Таким чином Святий Престол, який більшою частиною втратив свій вплив на міжнародні події й політико-дипломатичне життя, намагався повернути свій непохитний авторитет завдяки активізації ролі мирян у служінні на благо Церкви. Залученню мирян до співпраці неабияким чином сприяла багатоманітність сфер їхньої діяльності: усі сфери суспільного життя, молодь, соціальна, національна, політико-дипломатична і міжнародна сфери.

Окрім того, в усіх документах Церкви, чи то в рішеннях Другого Ватиканського Собору, чи то в Кодексі канонічного права, зазначається, що миряни не можуть залишатися осторонь і бездієвими у відношенні до всього того, що заперечує і підриває мир: насильство і війна, катування і тероризм, концтабори, мілітаризація політики та ядерна загроза.

У відповідності з рішенням Другого Ватиканського Собору в 1967 р. Павлом VI в якості міжнародного координаційного центру при Римській курії було створено Папську раду в справах мирян (*Pontificio consiglio per i laici*), спочатку як експериментальну структуру. Рада функціонує як відомство на стабільній основі, що сприяє участі мирян у житті та місійній діяльності Церкви.

У 1968 р. в Папську раду була включена Конференція міжнародних католицьких організацій. З 2003 р. раду очолює польський куріальний кардинал Станіслав Рилко. У функції Папської ради входить публікація Довідника міжнародних організацій «католицького руху», що отримали офіційне визнання Католицької Церкви. У даному довіднику значаться такі дані про 120 католицьких організацій мирян: офіційна назва, акронім, дата заснування, історична довідка, мета діяльності, структура, членство, праці, публікації та веб-сторінка спільнот і рухів.

Слідуючи логіці дослідження, слушним буде розглянути, що вкладає Католицька Церква в поняття «католицького руху». Під католицьким рухом розуміється форма організації релігійної діяльності в Католицькій Церкві, що об'єднує головним чином мирян для більш ефективного здійснення апостольської місії згідно з їхньою загальною харизмою.

Як свідчить практика, католицькі організації мирян засновують свою місіонерську і апостольську діяльність на харизмі свого засновника. Можна навести в якості прикладів такі імена: Хосе Марія Ескрива («Опус Деї»), Кьяра Любіч («Фоколаре»), Андреа Ріккарді («Спільнота Св. Егідія»), Френк Дафф («Легіон Марії»), Роже Шютц («Спільнота Тезе») тощо.

Велика кількість організацій мирян виникла після Другого Ватиканського Собору, який багато в чому демократизував Церкву; зазвичай такі організації також виникають як відповідь віруючих на негативні релігійно-суспільні явища, наприклад секуляризацію або моральну деградацію суспільства.

Усі мирські організації систематизуються за цілями й характером дії, за складом учасників і за духовною і суспільною діяльністю. З метою контролю «католицького руху» Святий Престол щорічно видає соборні, синодальні, папські і єпископські настанови.

Чільне місце серед католицьких організацій мирян, які сприяють провадженню в життя головних завдань Католицької Церкви у сфері дипломатії та зовнішньої політики, посідає благочинна і миротворча організація «Спільнота Святого Егідія», заснована у 1968 р. в Римі викладачем церковної історії Андреа Ріккарді (який очолює її й нині) спочатку з метою протидії ідеям лівого спрямування, які поширювалися серед молоді Заходу. Слід зазначити, що члени «Спільноти» з самого початку керувалися новаторськими ідеями Другого Ватиканського Собору, який проголосив політику «аджорнаменто».

У 1986 р. Святий Престол надав спільноті офіційний статус «міжнародної громадської організації мирян». Однак, для «Спільноти» не тільки статус є визначальним, але також і підтримка у Римській курії. Нині «Спільнота» включає в себе мережу малих братерських спільнот з 50 000 членами у 72 країнах світу: Африці (29), Азії (7), Європі (23), Північній Америці (8) і Південній Америці (5). Як зазначає у своїй статті у виданні «L'Espresso» С. Магістер, «Спільнота Св.Егідія» завжди є кандидатом на Нобелівську премію миру, завжди отримує милості від Папи; водночас, являючись «найвідомішими католиками світу», «Спільнота» структурована за принципом абсолютної монархії та залишається такою ж непроникнутою організацією, як легендарна група «Opus Dei».

У той же час колишній британський дипломат Сер Айвор Робертс в авторитетному виданні «The Economist» називає організацію «неортодоксальним елітарним корпусом» (extra corps d'elite), який може задіяти ресурси «у тих сферах, де конвенційна дипломатія не працює».

Головним завданням розгалуженої структури залишається допомога всім нужденним, незалежно від їхнього віросповідання. Завдяки багатьом успішно врегульованим міжнародним суперечкам «Спільноту Св. Егідія» іноді називають «римськими миротворцями», або «католицьким ООН» [4]. Визначаючи керівний принцип у здійсненні миротворчості, «Спільнота Св. Егідія» стверджує, що «війна є матір'ю бідності, тому мир має бути побудований на надії та справедливості».

Так, найбільшим успіхом організації стало врегулювання довготривалого конфлікту в Мозамбіку; також «Спільнота» плідно працювала в Косово (без бажаного результату) і в Алжирі. 4 жовтня 1992 р. у Римі було підписано Загальну мирну угоду між урядом Мозамбіку й опозиційною збройною організацією «РЕНАМО».

Підписання стало можливим після 16-річної кровопролитної війни, а врегулюванню конфлікту сприяли складні переговори, які тривали 27 місяців з 11 сесіями, на яких «Спільнота Св. Егідія» взяла на себе роль посередника, узгодженого обома сторонами.

До угоди були прикріплені 7 протоколів, які прямо стосувалися порядку формування політичних партій, принципів виборчого права, військових питань, гарантій, припинення вогню тощо. Під час ведення переговорів «Спільнот Св. Егідія» професійно поєднала синергію зусиль на всіх рівнях: інституційному, політико-дипломатичному і формальному.

Також на фінальних фазах ведення перегово-

рів «Спільнота Св. Егідія» просила різні уряди і ООН надсилати своїх представників в якості спостерігачів і гарантів втілення мирної угоди.

Подібну миротворчу тактику застосувала «Спільнота Св. Егідія» і у вирішенні збройного конфлікту у Гватемалі. За конфлікт, «заморожений» Організацією Об'єднаних Націй, взялася спільнота, якій вдалося організувати необхідні зустрічі представників уряду і повстанців з «UNRG» у 1996 р. У Римі, Парижі і Сан-Сальвадорі. Врешті решт мирний договір було підписано 12 лютого 1996 року в Мехіко в присутності делегації спільноти.

Як зазначалося в угоді, «Спільнота Св.Егідія, міжнародна католицька асоціація, відома своїм внеском у мирні процеси в різних сферах, в особливості у вирішенні збройного конфлікту в Мозамбіку, підтримала зустріч між сторонами з метою сприяння мирному процесу у Гватемалі» (п.1); водночас у п.6 сторони «виражають своє визнання і подяку «Спільноті Св.Егідія» за її роботу у фасілітації конфлікту і веденні переговорів» (п.6).

«Спільнота Св. Егідія» постійно інформує про свою діяльність і проекти Державний Секретаріат ті інші відомства Римської курії на їхні запити, а також Міністерство закордонних справ Італії.

Де-факто ця організація забезпечує Святому Престолу проведення «паралельної дипломатії», формально не запитуючи дозволу на свої дії та контакти, і таким чином вона знімає з офіційних дипломатів відповідальність за результати подібних акцій.

Однією з наймогутніших утаємничених організацій Католицької Церкви залишається світський католицький орден «Opus Dei» («Справа Божа»), який заснував 1928 р. священник святий Ескрива де Балагер. У 1950 р. «Opus Dei» отримав статус «секулярного інституту».

У 1982 р. Папа Іоанн Павло II надав організації статус «персональної прелатури», яка особисто звітувала перед ним. На відміну від решти чернецьких орденів, «Opus Dei» не підкоряється Конгрегації інститутів богосвяченого життя та спільнот апостольського життя (Congregazione per gli istituti di vita consacrata e le societa di vita apostolica), а, навпаки, формально підзвітна Конгрегації у справах єпископів (Congregazione per i vescovi), що дозволяє їй діяти у всьому світі.

Прелатура нараховує приблизно 90000 членів, з них – 2000 – священники, решта – миряни. На відміну від «Спільноти Св.Егідія» і «Нових катакумен», «Opus Dei» не являється місіонерською або благочинною організацією; водночас, орден

зовсім не схожий на чернецькі. «Опус Деї», на-самперед, являється інституційно розгалуженою потужною структурою, основний обов'язок якої – втілювати волю Папи Римського у тих сферах, в яких вона працює, у тому числі в міжнародній політиці, зовнішній політиці та дипломатії.

За часів понтифікату Іоанна Павла II, прелатура стала одним з головних інструментів міжнародної політики Святого Престола. У своїй відкритій діяльності орден реалізує значну кількість міжнародних проектів, спрямованих на подолання бідності й різного роду катастроф у Перу, Нігерії, Гаїті, Конго, Нігерії тощо [5].

У розвитку міжцерковних відносин слід також враховувати діяльність Спільноти Тезе, християнської екуменічної спільноти в селі Тезе, яке знаходиться у Франції в Бургундії. Метою Спільноти Тезе є знаходження спільного в різних християнських церквах шляхом підняття молитовно-соціальних дискусій на актуальні проблеми сучасності [6].

У умовах постмодернізму та у відповідь на нові виклики й загрози глобалізації католицька церква в Італії інституціоналізує нові «моделі церкви».

Зрозуміло, що сама постановка питання про пошук нової моделі змушує, спонукає замислитися про те, куди взагалі рухається нинішня католицька церква в Італії, и тут ми не знайдемо нестачі в прогнозах: від запевнень, що країна як і раніше віддана християнській традиції, аж до зворотного – мовляв, секуляризація зробила свою справу, кількість віруючих зменшується з року в рік, італійці живуть в постхристиянському суспільстві, що обрало нові орієнтири і форми діяльності католицької церкви. «Ми спостерігаємо не стільки повернення сакрального – воно нікуди не зникало – зазначав ще в 1997 році Дж. Філорамо, – наскільки зміну парадигми» [5].

Крах великих ідеологій ХХ століття та їх бачення інституційних та історичних процесів багато в чому обумовило розчарування месіанською ідеєю в тих формах, в яких її пропонувало християнство. Французький теолог П. Валадьє був не таким песимістичним.

У своїй книзі «Християнство на майбутнє» він відзначав, що падіння великих ідеологій – марксизму-ленінізму і раціоналістичної ідеології прогресу – зовсім не призвело до безвиході, «культури смерті» й тотальному нігілізму. Воно викликало нову форму раціоналізму – союз віри і розуму.

Пізнніше ідею поліфонії віри і розуму висунув у Мюнхені у 2004 році німецький філософ Ю. Хаббермас і кардинал Й. Ратцингер, згодом папа Бенедикт XVI. Й. Ратцингер висловився на користь

«корелятивності» християнської віри і західної секулярної раціональності як двох найважливіших компонентів європейської культури за умови очищення і освячення.

Після обрання у 2013 році папи Франциска I у прогнозах дослідників християнства у Європі і, зокрема, в Італії, зазвучала оптимістична нота. Багато хто пов'язує з приходом Бергольо надії на подолання кризи всередині самої церкви і відродження її пророчої місії [7].

За оцінками фахівців (Ф. Дженкіс, Р. Джібелліні, Дж. Дзівіані, В. Ціватий) усупереч прогнозам 1990-х – початку 2000-х років церква як і раніше жива і намагається в міру сил пристосуватися до тієї нової ситуації, яка виникла в Європі під впливом секулярності і процесів глобалізації [8].

Що стосується Італії, то суспільство цієї країни дуже у великому боргу перед католицизмом, дуже міцні традиції й історична пам'ять, щоб католицька церква відразу зникла з італійського горизонту. Охарактеризуємо історичні та сьогоденні «моделі церкви» Італії:

– **«парафіальна модель».** Ще із часів Тридентського собору (1545-1563рр.) в Італії панувала так звана «парафіальна модель». Парафія (прихід) протягом багатьох століть був первинним самодостатнім осередком церкви, «євхаристичною громадою», в якій кожен парафіянин (прихожанин) міг задовольняти духовні потреби – регулярно приступати до церковних таїнств, давати дітям християнське виховання, брати участь у святах, звертатися за допомогою в тяжких життєвих ситуаціях.

Подібна модель поширена переважно в сільській місцевості, серед людей низького і середнього освітнього цензу і всіляко тримається на авторитеті парафіяльного священника. У теперішній час, згідно з даними Єпископської конференції Італії, у країні налічується 226 діоцезів і понад 25 тисяч парафій (приходів). Другий Ватиканський собор 1962-1965 років вніс корективи в розуміння ролі парафіян. Переосмислення ролі парафії було продиктовано нагальною необхідністю, оскільки із середини ХХ століття італійські приходи перебували в глибокій кризі. На початку ХХІ століття відслідковується тенденція позитивних зрушень (але при цьому варто завжди пам'ятати про історичні особливості ментального розвитку територій Півдня і Півночі Італії, стану речей у містах і сільській місцевості тощо). Станом на сьогодні, парафія – особливо в містах – поступово набуває рис тієї базової християнської громади, тієї історично традиційної моделі церкви, яка характерна для Італії, і яка судячи з

документів Другого Ватиканського собору, повинна являти собою приклад для всього громадянського суспільства Італії і в далекому майбутньому.

– **«модель обранності».** Принципово новою моделлю церкви і головним конкурентом парафії стала так звана «модель обранності». Мова йде, перш за все, про багаточисленні церковні рухи «вірних Христові» мирян *Christifidelis laici*. Це самі різноманітні спільноти, які відповідають потребам людей різних вікових категорій, соціальних груп і професій. Варто відзначити, що самі по собі церковні рухи не є новацією чи новиною для католицької церкви. Достатньо згадати історію виникнення чернецтва жебраччих орденів (ще одна форма «обранницької моделі» церкви); стихійні рухи покаяння і аскетизму в Середні віки і ранній Новий час: нові духовні рухи як відповідь на поширення Реформації; християнські гуртки і суспільства XVIII століття; ораторії XIX ст., рухи модерністського спрямування межі XIX-XX століть. Одна з найбільш відомих в Італії масових католицьких асоціацій мирян – «Католицьке дійство» (КД). Ця організація, первинно названа «Товариством католицької молоді», була інституціоналізована папою Пієм IX ще в 1868 році. Католицький рух мирян – це те місце, де церква зустрічається з Миром – миром, що вживається у широкому сенсі розуміння цього терміну: із суспільством, з новими досягненнями цивілізації, філософської думки, науки і технологічного прогресу. Це відноситься як власне до «Католицької дії», так і до рухів, що його потіснили на релігійній, політико-дипломатичній і міжнародній арені. Вони з'явилися на хвилі Другого Ватиканського собору і донині вважають себе «дітьми» собору, його плодом, знаменням «весни» церкви. Із харизмою засновника пов'язано виникнення цілого ряду об'єднань: братство «Причастя і Звільнення» (засновано Доном Джуссані в 1954 році), Фоколяри (засн. Кьярою Любіч у 1943 році), Громада Святого Егідія (засн. у 1968 році професором Андреа Ріккарді, істориком церкви, у минулому міністра в уряді М. Мотні (16.11.2011-28.04.2013)). Ці рухи прагнуть повернутися до споконвічного ранньохристиянського ідеалу життя, намагання загальмувати процеси оскаженілої секуляризації.

– **«нова євангелізація».** Історія католицьких рухів в Італії пройшла, довгий, тернистий, повний драматизму шлях довжиною в 150 років. Цей шлях включав в себе різні етапи: від перших спроб віруючих мирян зберегти християнські цінності, незважаючи на секуляризацію й нові віяння у сфері ідеології, науки і технологічного

прогресу, аж до участі в «новій євангелізації», до якої закликали три останні понтифіки – Іоанн Павло II, Бенедикт XVI і нинішній папа Франциск. Термін «нова євангелізація», що вперше прозвучав 9 червня 1979 року, зовсім не означає дублювання чи повтор «першої» євангелізації чи тим паче політики прозелітизму. Поділ світу на «країни християнської цивілізації» і «землі, що підлягають християнізації» сьогодні представляються упрощеними. Розроблені у 2011 році Синодом Єпископів *Lineamenta*, або керівні принципи «нової євангелізації у передачі християнської віри», виокремлюють шість таких «сценаріїв»: загальнокультурний; міграційний; медійний; економічний; науково-технологічний; політичний (поява на міжнародній арені нових гравців, зміна пріоритетів у правовій і міжнародно-правовій сферах).

Як зазначається в *Lineamenta*, завдання християн у нових умовах такі: подолати страх перед невідомим, відповідати духу часу, т.б. бути «з часом», зберігаючи при цьому «євангельський радикалізм», властивий усім великим починанням євангелізації минулого, і, нарешті, мати мужність привнести Бога в нинішні сценарії розвитку людства в контексті якщо не глобалізації, то у всякому випадку універсалізації християнства [9, р. 181].

У контексті викладеного вище церква покладає великі надії на церковні рухи в їх найдавнішій (чернецтво) і новій (об'єднання мирян) формах (традиційно-історичних моделях) [10, р. 83-85; 11; 12; 13].

Таким чином, переконавшись на прикладі народної дипломатії та практичних дій та механізмів діяльності її інституцій – «Спільноти Св. Егідія» та інших, можна засвідчити, що дипломатія Святого Престолу не обмежується суто традиційних дипломатичними засобами у здійсненні ним своєї міжнародної, зовнішньополітичної та дипломатичної діяльності.

Можна констатувати, що релігія яка протягом багатьох століть зазнавала нищівної критики, не тільки досі володіє умами і серцями більшості людства, але й виявляє помітний вплив на сучасний стан світового співтовариства. Для більшості світських дослідників релігії цей факт виявився несподіваним і дискусійним у науковому плані.

Ми живемо в часи космічних осянь, парадоксальних ідей, неочікуваних констатацій.

Можливо, варто все ж таки визнати, що людство підійшло до такого етапу, коли його самосвідомість не може обмежуватися абсолютизацією земного досвіду з «оволодіння» природою, уявленнями про розум, духовність, свободу, як уні-

кальних й існуючих в ізоляції від загальних процесів у Всесвіті.

Чи означає це, що стирається або розмивається грань між наукою і теологією, що релігія також здатна давати наукові рішення і практичні резуль-

тати ряду проблем? Ні, мова йдеться про інше, а саме про необхідність розрізняти науку і релігію як особливі форми культури, кожна із яких має свій предмет, свої методи отримання знання, які в сукупності складають те, що іменується світовідчуттям особистості.

### Джерела та література

1. Ратцингер Й. (Бенедикт XVI). Ценности в эпоху перемен. О соответствии вызовам времени. М., 2007.
2. Кодекс канонического права. М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2007. С. 141-142.
3. Про апостольство мирян («Apostolicam actuositatem»): Декрет, 18 листопада 1965 р. // Другий Ватиканський Собор. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.vatican.va/archive/hist\\_councils/ii\\_vatican\\_council/documents/vat-ii\\_decree\\_19651118\\_apostolicam-actuositatem\\_sp.html](http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651118_apostolicam-actuositatem_sp.html). 20.04.2018.
4. Бенси Дж. Римские миротворцы // Независимая газета. 2004. 4 февраля. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://religion.ng.ru/printed/91075>. 07.03.2018.
5. Social Initiatives. Opus Dei. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.opusdei.us/sec.php?s=35>. 13.04.2018.
6. Woodrow A. Brother Roger Schutz // The Guardian. 2005. August 19. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/news/2005/aug/19/guardianobituaries.religion>. 09.04.2018.
7. Sorpresa e speranza // L'Osservatore romano. 2013. 15 marzo.
8. Ziviani G. Quale modello di Chiesa nell'attuale situazione italiana // [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.credereoggi.it/upload/2012/articolo192\\_85.asp](http://www.credereoggi.it/upload/2012/articolo192_85.asp) 13.04.2018.
9. Salvini G. La nuova evangelizzazione // La civiltà cattolica. Roma: Anno 162. Volum I. 5 febbraio 2011. P. 181.
10. Strazzari F. In Argentina per conoscere Papa Bergoglio. Bologna, 2013. P. 83-85.
11. Барон Й., архієпископ. Христианство. Католичество. Реформация. СПб.: Алетейя, 2017. 380с.: ил.
12. Голубкин Ю. А. Исследования о Мартине Лютере: Статьи и воспоминания / Ю. А. Голубкин; сост. А. Н. Токарев, С. А. Каринов; отв. ред. С.Б. Сорочан. Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2011. 192 с.
13. Дятлов В. О. Реформи і Реформація в Німеччині (XV–XVI століття) / В.О. Дятлов. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2010. 308 с.